

Μουσικά σύνολα στο σχολείο: προτάσεις εφαρμογής του μουσικού ανθολογίου *Εντέρπη*

Νίκος Θεοδωρίδης

Το άρθρο αυτό κινείται γύρω από την οργάνωση μουσικών συνόλων στο σχολείο και γενικότερα στην εκπαίδευση. Παραθέτει τα είδη και τις εκφάνσεις τους και εστιάζει στα μουσικά σύνολα με τη χρήση των οργάνων Orff. Προτείνει απλές ενορχηστρώσεις για παιδικές ορχήστρες και για συνοδεία τραγουδιών ή απόδοση οργανικών κομματιών, περιγράφοντας τα βασικά είδη μελωδικής και ρυθμικής συνοδείας τραγουδιού. Αναφέρονται βασικές αρχές ενορχήστρωσης και οργάνωσης μαθητικών μουσικών συνόλων κατά την εκτέλεση τραγουδιού από ορχήστρα-χορωδία ή ηχοιστοριών. Τέλος, παρατίθενται ενδεικτικές προτάσεις εφαρμογής για μουσικά σύνολα όπως παρουσιάζονται στο ψηφιακό μουσικό ανθολόγιο Εντέρπη, ένα πρόγραμμα που ανατέθηκε από την ISME και δημιουργήθηκε με την επιστημονική και μουσικοπαιδαγωγική επιμέλεια της ομάδας εργασίας της Ε.Ε.Μ.Ε. σε συνεργασία με την αντίστοιχη ομάδα της Βιβλιοθήκης Λίλιαν Βουδούρη.

Εισαγωγή

Η εκτέλεση, η ακρόαση και η σύνθεση/δημιουργία μουσικής, καθώς και η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης/αξιολόγησης, αποτελούν τους βασικούς άξονες περιεχομένου των σύγχρονων αναλυτικών προγραμμάτων μουσικής εκπαίδευσης, όπως και του ισχύοντος στη χώρα μας (ΔΕΠΠΣ, 2001). Η διδασκαλία της μουσικής μέσα από πραγματική μουσική πράξη και παράλληλα η ανάπτυξη κριτικά σκεπτόμενων μουσικών εκτελεστών, δημιουργών και ακροατών οι οποίοι κατανοούν το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο της μουσικής και μαθαίνουν για να αποκτήσουν σημαντικές προσωπικές και κοινωνικές αξίες της ζωής, αποτελεί την ουσία του ορισμού της φιλοσοφίας της προξιακής μουσικής εκπαίδευσης του Elliot (2007:89), καθώς και των απόψεων μουσικοπαιδαγωγών όπως του Regelski (1998). Είναι μια αντίληψη που έρχεται να συμπληρώσει τη φιλοσοφία της «αισθητικής εκπαίδευσης» των Bennett Reimer και άλλων, η οποία επικρατούσε στο χώρο της μουσικής παιδαγωγικής στις δεκαετίες του 1970 έως 1990 και χαρακτηριζόταν από μια διανοητική/ακαδημαϊκή σπουδή της μουσικής με έμφαση στην ευαισθητοποίηση ως προς τις αισθητικές αξίες και τα ουσιαστικά της μουσικής (Humphreys, 2007:78-90).

Ακολουθώντας το πνεύμα των σύγχρονων φιλοσοφικών τάσεων της μουσικής εκπαίδευσης, τα μουσικά σύνολα στο περιβάλλον του σχολείου αποτελούν μια σημαντική εφαρμογή και διάσταση της μουσικής πράξης. Η δημιουργία μουσικών συνόλων στα σχολεία γενικής κατεύθυνσης προβλέπεται μέσα από το Αναλυτικό

Πρόγραμμα υπογραμμίζοντας ότι «όπου υπάρχουν δάσκαλοι μουσικής μπορούν, μεταξύ των άλλων, να δημιουργηθούν φωνητικά και ορχηστρικά μουσικά σύνολα και έτσι τα παιδιά ν' ασχολούνται με τη μουσική πιο δημιουργικά...» (ΔΕΠΠΣ, 2001, Άρθρο 2).

1. Μουσικά σύνολα: Ορισμοί και προσδιορισμοί

Επιλέγοντας ένα ορισμό από εργασία των ίδιων των μαθητών (λυκείου), «Μουσικό σύνολο είναι μια ομάδα ατόμων που επικοινωνούν με το μουσικό λόγο κι έχουν σκοπό τη μουσική (εκτέλεση και) δημιουργία. Αυτό που το κάνει να διαφέρει από τις άλλες κοινωνικές ομάδες είναι ότι ως μέσο επικοινωνίας και έκφρασης χρησιμοποιεί το μουσικό λόγο, ενώ στις υπόλοιπες κοινωνικές ομάδες χρησιμοποιείται κυρίως ο προφορικός λόγος» (Χαρατσή, 2012).¹

Κορυφαία θέση στα μουσικά σύνολα κατέχουν η συμφωνική ορχήστρα², τα παραδοσιακά σύνολα, η χορωδία και η μπάντα (φιλαρμονική). Υπάρχουν όμως και μικρότερα σύνολα (ορχήστρα κρουστών, ρεμπέτικη, δωματίου, ροκ συγκρότημα/group κ.ά.)

Ορχήστρα, από το αρχαίο ὀρχήστρα (*πλατεία για χορό*) και από το ρήμα ὀρχοῦμαι, ονομάζουμε το σύνολο μουσικών οργάνων που παίζουν μαζί (Εγκυκλοπαίδεια Παγκόσμιας Μουσικής, 1993:364).³

Ως **ενορχήστρωση** εννοούμε την τεχνική της μουσικής σύνθεσης κατά την οποία γίνεται η κατανομή των μερών ενός μουσικού έργου στα διάφορα όργανα της ορχήστρας (Εγκυκλοπαίδεια Παγκόσμιας Μουσικής, 1993:194, <http://www.lexigram.gr/>).

Το σχολείο έχει τη δική του πραγματικότητα σε ό,τι αφορά τα υπάρχοντα είδη μουσικών συνόλων, όπου, ειδικότερα στο δημοτικό και ενίοτε στο νηπιαγωγείο, οι προαναφερθείσες κατηγοριοποιήσεις διαφοροποιούνται. *Οι μαθητικές ορχήστρες* στην προσχολική και πρωτοβάθμια εκπαίδευση μπορούν να λειτουργήσουν ως μέρος και στόχος του ημερησίου μαθήματος ή παράλληλα με αυτό. Για την οργάνωσή τους χρησιμοποιούνται συνήθως τα όργανα της τάξης, τύπου Orff, εμπλουτισμένα με παραδοσιακά και σύγχρονα όργανα που προμηθεύονται από

¹ <http://lyk-mous-pallin.att.sch.gr/00/lykeio/sinolo.pdf>: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΑΘΗΤΩΝ Α' ΛΥΚΕΙΟΥ ΤΟΥ ΜΟΥΣΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΠΑΛΛΗΝΗΣ. Υπεύθυνη καθηγήτρια: Λιάνα Χαρατσή. Σχολικό έτος 2012-2013. Επίσης, βλ. Τσαφαρίδης, 1997.

² Περισσότερα για τη συμφωνική ορχήστρα βλ. http://nefeli.lib.teicrete.gr/browse/sefe/mta/2009/KatsanisAlexandros/attacheddocument/Katsanis_Alexandros.pdf

³ Βλ. επίσης στο Βικιλεξικό: <http://dictionary.reference.com/browse/orchestra>

τους εκπαιδευτικούς μουσικής καθώς και με όργανα που παίζουν εξωσχολικά τα παιδιά. Με την εξασφάλιση των βασικών προϋποθέσεων (όργανα, χώρος, χρόνος) ανοίγει ο δρόμος για δημιουργίες διαφόρων ειδών ορχήστρας με συνηθέστερη την Ορχήστρα Orff, δηλαδή την οργάνωση ορχήστρας με βάση απλές μελωδικές και ρυθμικές συνοδείες και τη χρήση των οργάνων (τύπου) Orff. Η λειτουργία τέτοιων συνόλων στο σχολείο δεν μπορεί παρά να ακολουθεί το γνωστό τρίπτυχο που συνδέει τη μουσική με το λόγο και την κίνηση. Ως εκφραστικά μέσα χρησιμοποιούνται τόσο τα όργανα, όσο και το σώμα και η φωνή των παιδιών (Τσαφταρίδης, 1997:19). Μέσα στο μάθημα τα μουσικά όργανα βρίσκουν εφαρμογή κυρίως στον άξονα της εκτέλεσης και της δημιουργίας/αυτοσχεδιασμού, χωρίς να λείπουν από την ενεργητική ακρόαση ή την «αξιολόγηση».

Η κριτική σκέψη του δασκάλου και η ικανότητα να κινείται ανάμεσα στις δυνατότητες του μαθητή και τις προτάσεις του Αναλυτικού Προγράμματος, μέσα στο δεδομένο κοινωνικοοικονομικό και πολιτισμικό πλαίσιο, καθορίζουν το ρόλο του δασκάλου. Άλλωστε, ανοιχτές μουσικοπαιδαγωγικές φιλοσοφίες, όπως αυτή του Orff που θέτουν το πλαίσιο και αφήνουν περιθώρια να κινηθεί ο εκπαιδευτικός αλληλεπιδρώντας διαλεκτικά και εύκαμπτα ανάμεσα στο πρόγραμμα και τους μαθητές, αποτελούν χαρακτηριστικά κάθε προοδευτικού και σύγχρονου μουσικού προγράμματος σπουδών (Regner, 1988· Τσαφταρίδης, 1997).

Τα μουσικά όργανα ... στο σχολείο

Η γοητεία που ασκούν στα παιδιά τα ίδια τα μουσικά όργανα της τάξης, εξηγείται από τη μεγάλη ποικιλία ηχοχρωμάτων που παράγουν, τις ευκαιρίες για συνοδείες τραγουδιών/κειμένων ή εικόνων, τον πειραματισμό, την ανακάλυψη των στοιχείων της μουσικής, ή από τη μουσική δημιουργία και τον αυτοσχεδιασμό και πάνω από όλα από την αμεσότητα της επαφής με το «παιχνίδι/παίξιμο» της μουσικής. Η πρόκληση ενδιαφέροντος των παιδιών έρχεται να ενδυναμωθεί ακόμη περισσότερο από τις ευεργετικές κοινωνικοσυναισθηματικές πλευρές της ομαδικής και δημιουργικής εργασίας και της αλληλεπίδρασης που μπορεί να προκαλέσει η παιγνιώδης μορφή των δραστηριοτήτων και η επιλογή κατάλληλων διδακτικών στρατηγικών από τον εκπαιδευτικό.

Τα όργανα Orff χρησιμοποιούνται ανεξάρτητα, σε συνδυασμό ή ως προέκταση των δραστηριοτήτων του ρυθμικού λόγου, του τραγουδιού και της κίνησης. Πολύ συχνά τα παιδιά εκφράζουν τις μουσικές τους ιδέες πιο εύκολα και με μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση με τη βοήθεια των οργάνων από ότι με το τραγούδι (Green, 2014: 75· ΔΕΠΠΣ, 2001· Π.Ι. 2011:65· Σταυρίδης, 1985:16). Τα παιδιά αυτοσχεδιάζουν ρυθμικές και μελωδικές φράσεις που εύκολα μπορούν να τις χειρισθούν και να τις εξελίξουν με διάφορους τρόπους. Εξάλλου παίζοντας σε αυτά τα όργανα έρχονται σε επαφή με τους κανόνες που διέπουν μία ομαδική

δουλειά, συνεργάζονται, ανταλλάσσουν ιδέες και γνωρίζουν τις βασικές αρχές της ομοφωνικής και της πολυφωνικής μουσικής (Λιάτσου, 2003:56).

Επίσης σταδιακά, μέσω των οργάνων και της χρησιμοποίησής τους για συνοδευτικούς σκοπούς, τα παιδιά έρχονται σε επαφή και με την αρμονία.

Ο Orff, στον πρόλογο του *Orff-Schullwerk - Music for Children*, παρατηρεί, ότι πρέπει να δοθεί μεγάλη έμφαση στο ομαδικό παίξιμο, καθώς επίσης και στην ποικιλία των ηχοχρωμάτων και στο συνδυασμό τους. Δηλώνει μάλιστα πως τα όργανα Orff δεν είναι τόσο ευκολόπαικτα, όπως τα χαρακτηρίζουν συχνά οι εκπαιδευτικοί μουσικής, διότι στην πραγματικότητα «ακόμα και τα πιο απλά όργανα για να παιχτούν χρειάζονται τεχνική και εξάσκηση» (Orff & Keetman, 1982/1950, α' εκδ., πρόλογος) και διότι η καλή τους χρήση απαιτεί ευαισθησία, ζωντάνια και ακρίβεια.

Το παίξιμο των μουσικών οργάνων, μαζί με το τραγούδι και την κίνηση/χορό, αποτελούν σημαντικές δραστηριότητες μουσικής εκτέλεσης. Η παροχή ευκαιριών για εξοικείωση με τα όργανα της τάξης και βελτίωσης της τεχνικής δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να εκτελούν ρυθμικά και μελωδικά μοτίβα και να απολαμβάνουν τη συμμετοχή τους ως μουσικοί στο ομαδικό παίξιμο. Παράλληλα όμως, συν τω χρόνω η εκτέλεση μουσικής συμβάλει στο να αποκτήσουν δεξιότητες αντίληψης μουσικών εννοιών, αναπαράστασης, ανάγνωσης και άλλες εμπειρίες που οδηγούν στην απόκτηση μουσικού γούστου και στην αισθητική απόλαυση, έναν από τους βασικούς σκοπούς της μουσικής εκπαίδευσης (Πατσαντσόπουλος & Μαγαλιού, 2004).

Σύμφωνα με το ισχύον πρόγραμμα σπουδών (ΔΕΠΠΣ, 2001:337), σε ό,τι αφορά τον άξονα της εκτέλεσης, οι μαθητές κατά το 1ο επίπεδο θα πρέπει να:

- Εκτελούν απλά ρυθμικά και μελωδικά σχήματα με το αυτί και από σύμβολα.
- Τραγουδούν ομαδικά διάφορα τραγούδια.
- Παίζουν μια ποικιλία απλών οργάνων, δείχνοντας ότι ελέγχουν σε κάποιο βαθμό τους παραγόμενους ήχους.
- Παρουσιάζουν αποτελεσματικά τις εκτελέσεις τους σε ποικίλο ακροατήριο. (ΔΕΠΠΣ, 2001:337).

2. Απλές ενορχηστρώσεις για παιδικές ορχήστρες και για συνοδεία τραγουδιών ή απόδοση οργανικών κομματιών

Το τραγούδι θεωρείται έως σήμερα θεμέλιος λίθος της μουσική αγωγής και εκπαίδευσης σε όλες τις βαθμίδες και τα ηλικιακά επίπεδα, διότι παρέχει ευκαιρίες για την επίτευξη στόχων που συνδέονται με όλους τους επί μέρους

τομείς/υποάξονες ή λειτουργίες της μουσικής⁴. Σχετικές μελέτες έχουν δείξει ότι ήδη από την ηλικία των 4-6 ετών η ικανότητα των παιδιών να τραγουδούν απλά τραγούδια στο σωστό τονικό ύψος και με ρυθμική ακρίβεια, αυξάνεται σημαντικά (Peery, 1993) και σύμφωνα με νεότερα ευρήματα συνεχώς βελτιώνεται (Στάμου, 2012:67, 127· Gordon, 2006· Μακροπούλου & Βαρελάς, 2005).

Ένα από τα βασικά κριτήρια για την επιλογή κατάλληλου ρεπερτορίου τραγουδιών για παιδιά, είναι η έκταση της μελωδίας που στις περισσότερες περιπτώσεις κυμαίνεται από Ντο1 έως Ντο2 ή Ρε2. Ως πιο εύχρηστες κλίμακες προτείνονται, εκτός της πεντατονικής, η Ντο, η Ρε και Φα μεϊζονες, επίσης η Ρε ή Μι ελάσσονες, ή οι τρόποι Δωρικός/Ρε, Φρυγικός/Μι ή Μιξολυδικός/Σολ ή Αιολικός/Λα (Καραδήμου-Λιάτσου, 2003:275). Στην πορεία δεν πρέπει να αποκλείονται οι λαϊκοί δρόμοι ή βυζαντινοί ήχοι (Ουσάκ/Πρώτος, Χιτζάζ/Πλάγιος του δευτέρου, Ραστ/ Πλάγιος του τετάρτου/Ιωνικός/Μείζων κ.ά.).

Παρακάτω περιγράφονται τα βασικά είδη μελωδικής και ρυθμικής συνοδείας τραγουδιού.

α) Η μελωδική/αρμονική συνοδεία

Αξιοποιώντας και εμπλουτίζοντας τις μορφές ενορχήστρωσης και συνοδείας τραγουδιών ή οργανικών κομματιών (Ανδρούτσος, 1995:91) καταλήγουμε στα παρακάτω είδη μελωδικής/αρμονικής (και ενίοτε ρυθμικής) συνοδείας:

- **Το οστινάτο (ostinato)** είναι ένα ρυθμικό, μελωδικό, λεκτικό ή κινητικό πρότυπο (μοτίβο), το οποίο επαναλαμβάνεται επίμονα.
- **Το ντεσκάντ (descant)** είναι μια συνοδευτική μελωδική φράση, σε ψηλότερο συνήθως τονικό ύψος, που προστίθεται συχνά από την έναρξη του τραγουδιού και χρησιμοποιείται ως άλλη φωνή ή πιο απλά ως εισαγωγή και ενδιάμεσο στις στροφές.
- **Το ισοκράτημα/πεντάλ/pedal⁵** είναι η συνοδεία μιας μελωδίας με μία μόνο νότα, συνήθως αυτή της τονικής, και αποτελεί τον πιο απλό τρόπο συνοδείας που παρέχει τονική σταθερότητα στο άκουσμα της μελωδίας.

⁴ «Η μουσική στο Νηπιαγωγείο σκοπεύει στην καλλιέργεια της αισθητικής ικανότητας και ευαισθησίας, στην ανάπτυξη της κατανόησης και απόλαυσης της μουσικής και στην απελευθέρωση της δημιουργικής ικανότητας των παιδιών. Όλα αυτά θα αναπτυχθούν μέσα από την ενεργητική ακρόαση, δημιουργία (σύνθεση) και εκτέλεση. Η ανάπτυξη της μουσικής αντίληψης και των δεξιοτήτων εξαρτάται από την ποιότητα, ποικιλία και καταλληλότητα των μουσικών εμπειριών, όπως αυτές δίνονται μέσα και έξω από την τάξη». ΦΕΚ, Αρ. Φύλλον 1376 τ. Β' 18-10-2001, Άρθρο 6:1625 (σελ. 1623-1783).

⁵ Σύμφωνα με τον Αντωνάκη (1996), μέσα στο Σύστημα Orff συναντάμε το ostinato τόσο ως λειτουργικό στοιχείο, όσο και ως συνοδεία, ρυθμική, μουσική ή κινητική. Έτσι, ένα κινητικό ostinato μπορεί να συνοδεύσει λεκτικές δραστηριότητες, ένα λεκτικό ostinato να ενδυναμώσει τη ρυθμική ανεξαρτησία του μουσικού αποτελέσματος, ένα τραγουδιστό ostinato να βοηθήσει στην κατανόηση

- **Το μπορντούν** (bordun) είναι η συνοδεία που χρησιμοποιεί το διάστημα της 5^{ης} σε συνήχηση ή εναλλάξ (ως αρμονικό ή μελωδικό ισοκράτημα). Όταν το διάστημα πέμπτης γίνεται στα ασθενή μέρη του μέτρου διάστημα έκτης ή τετάρτης έχουμε το «κινούμενο» bordun (Αντωνάκης, 1996:101).
- **Τα σύμφωνα αρμονικά** διαστήματα με συνηχήσεις από 3^{ες} ή 4^{ες} (πέρα από τα προαναφερθέντα διαστήματα 5^{ης}) για ξυλόφωνα, μεταλλόφωνα, αρμόνιο κ.α. όργανα.
- **Οι τρίφωνες συγχορδίες** (1^η, 3^η, 5^η νότα/βαθμίδα) που εκτελούνται από μελωδικά όργανα (αρμόνιο, κιθάρα, τσίτερ, κ.α.)
- **Το απλοποιημένο «μπάσο»**, το οποίο περιλαμβάνει λίγες νότες που δίνουν τον τόνο στη φωνή παίζοντας άλλοτε σε ταυτοφωνία, δηλαδή την ίδια νότα με τη μελωδία, και άλλοτε δημιουργώντας σύμφωνα αρμονικά διαστήματα (στη λογική των συγχορδιών), είτε στην αρχή κάθε μέτρου, είτε κάθε δίμετρου ή μιας μουσικής φράσης κατά τη διάρκεια του τραγουδιού.

β) Η ρυθμική συνοδεία τραγουδιού

Η σπουδαιότητα της μελωδίας και ειδικότερα της φωνής στο παιδικό τραγούδι υπαγορεύει την προσεκτική χρήση των κρουστών με ακαθόριστο ύψος ή των ηχηρών κινήσεων, ώστε η ορχήστρα να αναδεικνύει και όχι να επισκιάζει το ομαδικό ή σόλο τραγούδι (Barrs, 1994:5-9). Έτσι, διατυπώνουμε ορισμένες ιδέες και προτάσεις που αφορούν στα κρουστά και τη συνοδευτική χρήση τους:

- Η αναλογία ρυθμικών κρουστών προς τις φωνές να είναι συνήθως 2 προς 10 (το ίδιο αντίστοιχα προτείνεται και για τα όργανα μελωδικής συνοδείας).
- Να μην ακούγονται συνεχώς όλα τα κρουστά όργανα μαζί και σε όλο το τραγούδι, αλλά με εναλλαγές, όπως για παράδειγμα να γίνεται είσοδος νέων κρουστών μόνο στο Β' μέρος/ρεφρέν του τραγουδιού ή εναλλαγή τους στις επαναλήψεις.
- Οι επιμέρους κατηγορίες κρουστών, δοθείσης ευκαιρίας, να αξιοποιούνται είτε στα σόλο-τούτι, είτε όπου υπάρχει ερώτηση-απάντηση.
- Να μην παίζουν ταυτόχρονα αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις να διαφοροποιούνται, παίζοντας άλλα στα ισχυρά και άλλα στα ασθενή μέρη του μέτρου, ή μόνο σε προκαθορισμένα μοτίβα - φράσεις του τραγουδιού.
- Να χρησιμοποιούνται σε ρυθμικά σχήματα για να δημιουργηθεί μια μικρή εισαγωγή, μια γέφυρα ή ένα φινάλε για το τραγούδι.
- Να παίζουν σε χαμηλότερη ένταση σε προκαθορισμένα μέρη του τραγουδιού.

μελωδικών γραμμών και τέλος, ένα οργανικό ostinato, μέσω ηχηρών κινήσεων ή κρουστών οργάνων (καθορισμένου ή ακαθόριστου τονικού ύψους), να στηρίζει ρυθμικές φράσεις, οργανικές μελωδίες και αφηγηματικό ή τραγουδισμένο λόγο.

Παραθέτουμε μια ενδεικτική πρόταση ρυθμικής συνοδείας τραγουδιού:

- Τα μεταλλικά κρουστά όργανα παίζουν στο ισχυρό μέρος του μέτρου.
- Τα ξύλινα κρουστά όργανα παίζουν στον παλμό.
- Οι μαράκες (maracas) ειδικότερα παίζουν στους ασθενείς χρόνους.
- Τα μεμβρανόφωνα παίζουν ρυθμικά μοτίβα (συνήθως συνδυασμούς τετάρτων, ογδών και ήμισυ) ή ρυθμικά σχήματα δανεισμένα από το τραγούδι, ως οστινάτι.

γ) Η περιγραφική συνοδεία του τραγουδιού

Μια άλλη μορφή συνοδείας, αυτή της περιγραφικής, λαμβάνει χώρα όταν οι στίχοι ή το νόημα του τραγουδιού λειτουργούν ως αφορμή για ηχοϊστορία ή απλά για μεμονωμένα ηχητικά σχόλια (λ.χ. με γκλισσάντι/glissandi, κοφτούς ήχους κ.ά., ήχους που περιγράφουν το θρόισμα φύλλων, τη θάλασσα κ.λπ.).

δ) Η ρυθμική συνοδεία κατά την ακρόαση ηχογραφημένης μουσικής

Πρόκειται για μια μορφή συνοδείας όπου τα κρουστά συνοδεύουν, ελεύθερα ή με οδηγό/παρτιτούρα, την ακρόαση ενός μουσικού έργου (λ.χ., τον «Ρώσικο χορό» από τον *Καρυοθραύστη* του Tchaikovsky) (Baltagi, 2011:26).

3. Βασικές αρχές ενορχήστρωσης και οργάνωσης μαθητικών μουσικών συνόλων κατά την εκτέλεση τραγουδιού από ορχήστρα-χορωδία ή ηχοϊστοριών

Οι διαδικασίες που ακολουθούνται κατά την οργάνωση των μουσικών συνόλων, πρέπει να στηρίζονται σε μερικές σημαντικές γενικές παιδαγωγικές και μουσικοπαιδαγωγικές αρχές. Η αποτελεσματικότητα της λειτουργίας των μουσικών συνόλων θα επηρεαστεί μεταξύ άλλων από:

- Την επιλογή κατάλληλων κατά περίπτωση στρατηγικών διδασκαλίας, όπως η κατευθυνόμενη ή ελεύθερη διερεύνηση, η ομαδοσυνεργατική, η άμεση διδασκαλία, η μονολογικο-διαλεκτική διδασκαλία καθώς και από τεχνικές ενθάρρυνσης και εμπύχωσης (Περακάκη, 2008:33· Μανταγοπούρας, 2000· Χαραλάμπους & Γεώργας, 1995· Κοκκίδου, 2014).
- Τις ειδικότερες τεχνικές διδασκαλίας της μουσικής που χρησιμοποιούνται από τον εκπαιδευτικό, λόγου χάρη ηχώ, χειρονομική, γραφική αναπαράσταση, αντιστοίχιση φθόγγων-χρωμάτων κ.λπ.
- Τον εμπλουτισμό των γνωστών στρατηγικών της τυπικής μάθησης με στρατηγικές της άτυπης μάθησης, όπως η μάθηση με το αντί και η επαφή με την παρτιτούρα αργότερα, καθώς σύμφωνα με πρόσφατες έρευνες (Green, 2014:15, 75), πέρα από την ενδυνάμωση της αίσθησης της μελωδικής και ρυθμικής αντίληψης, μεγιστοποιείται επιπλέον και η ευχαρίστηση, η

αυτοπεποίθηση, η αυτονομία, η συνεργατικότητα και η δημιουργικότητα των παιδιών (Green, 2014:107).

Οι μουσικοπαιδαγωγικές ενορχηστρώσεις που οργανώνονται από τον εκπαιδευτικό κατά τη λειτουργία των μουσικών συνόλων, συχνά και με την εμπλοκή των παιδιών με τις δικές τους ιδέες, πρέπει να στηρίζονται σε εξίσου σημαντικές αρχές, όπως:

- Η ανάδειξη της φόρμας/μορφής του τραγουδιού, με την αλλαγή των οργάνων ή συνοδευτών σε κάθε σημαντική αλλαγή της δομής του τραγουδιού/κομματιού.
- Ο χρωματισμός της έκφρασης του τραγουδιού με εναλλαγές στη δυναμική, στο τέμπο, στον τρόπο εκτέλεσης (στακάτο/staccato - λεγκάτο/legato), ακολουθώντας προσυμφωνημένες οδηγίες ή τις υποδείξεις του δασκάλου ή του παιδιού-μαέστρου.
- Ο εμπλουτισμός της εκτέλεσης με διαφορετικές μορφές απόδοσης (σόλο-τούτι, κανόνας, ρόντο).
- Η αξιολόγηση μέσα από ηχογράφηση ή βιντεοσκόπηση.
- Η προετοιμασία και υποστήριξη της δημιουργικής διαδικασίας της διδασκαλίας με δραστηριότητες για τη γνώριμια και την εξερεύνηση ήχων (μουσικών οργάνων, αυτοσχέδιων οργάνων, αντικειμένων, σώματος και φωνής).
- Η μέριμνα για μεταγνωστικές διαδικασίες, ειδικότερα σε παιδιά των μεγάλων τάξεων του δημοτικού, όπως η ανάθεση εύρεσης ρυθμικής ενορχήστρωσης με διαδικασίες ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας.

4. Προτάσεις εφαρμογής για μουσικά σύνολα από το μουσικό ανθολόγιο *Ευτέρπη*

Ρεπερτόριο και παρτιτούρες τραγουδιών

Στο σύνολο των (150 περίπου) παρτιτούρων του ανθολογίου της Ευτέρπης παρατηρούνται οι παρακάτω κατηγορίες:

- Τραγούδια για μονόφωνες έως τετράφωνες χορωδίες.
- Τραγούδια με σημειωμένες τις συγχορδίες.
- Τραγούδια με απλές ενορχηστρώσεις για μελωδικά και ρυθμικά κρουστά.

Ειδικότερα, τα τραγούδια με απλές ενορχηστρώσεις για μελωδικά και ρυθμικά κρουστά, τα οποία παρουσιάζονται στη συνέχεια, αφορούν κυρίως τα παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας έως 12 ετών. Αν και ο αριθμός τους στο σύνολο του ανθολογίου της Ευτέρπης δεν είναι μεγάλος, συγκροτούν ένα ικανοποιητικό υλικό που μπορεί να λειτουργήσει ως πρότυπο για ανάλογη επεξεργασία από τον εκπαιδευτικό της τάξης ή τον μουσικό. Άλλωστε, οδηγίες και

προτάσεις για ενορχηστρώσεις περιγράφονται στα περισσότερα τραγούδια ανθολογίου στην κατηγορία «ιδέες διδασκαλίας», ενώ χρήσιμες πληροφορίες δίνονται και από τις κατηγορίες «μέτρο», «κλίμακα» και «μουσικοί στόχοι».

Τέτοια παραδείγματα αποτελούν τα τραγούδια: Μήλο μου κόκκινο, Το έντεκα, Τι χαρά, Παιδιά γεια χαρά, Παίζω μουσική πεντατονική, Κόκκινη κλωστή, Το τραγούδι της ωραίας κοιμωμένης, Χίλια πουλιά/το όνειρο του σκιάχτρο, Ζούσανε τρία λυκάκια, Τσιριτρό, Ανακύκλωση κ.ά.

Ακολουθεί η παράθεση ενδεικτικών παραδειγμάτων. Οι παρτιτούρες εμπεριέχουν προτάσεις για ρυθμικές και μελωδικές συνοδείες με διαφορετικό βαθμό δυσκολίας τις οποίες καλείται να προσαρμόσει και να αξιοποιήσει αναλόγως ο εκπαιδευτικός μουσικής.

Παράδειγμα 1. Το τραγούδι της ωραίας κοιμωμένης

Η ενορχήστρωση του τραγουδιού της «Ωραίας κοιμωμένης», γραμμένο στη Ρε ελάσσονα με μέτρο $\frac{3}{4}$, περιλαμβάνει δύο μελωδικές και μία ρυθμική συνοδεία. Για ορχήστρες με παιδιά προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας προτείνεται η χρησιμοποίηση μόνο της πρώτης μελωδικής συνοδείας που έχει δυο εύκολα μέρη. Στο κουπλέ (μέρος Α') 2-3 τα παιδιά παίζουν στα μεταλλόφωνα μια κατιούσα με ήμισυ παρεστιγμένα από τη νότα Λα έως την Μι, με επανάληψη, ενώ στο ρεφρέν (Β' μέρος) παίζουν σε τέταρτα συνεχόμενα τη νότα Ρε και στο κλείσιμο Μι που στην επανάληψη καταλήγει στην τονική Ρε. Ανάλογα κινείται και η δεύτερη συνοδεία στα ξυλόφωνα στο Α' μέρος, γραμμένη για παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας. Στις περιπτώσεις αυτές, η επανάληψη προσδίδει χαρακτήρα οστινάτου σε συνδυασμό με μπάσο-ισοκράτημα. Οι αλλαγές των μελωδικών σχημάτων τονίζουν την διαφοροποίηση των μερών και την ανάδειξη της διμερούς φόρμας του τραγουδιού.

Η ρυθμική συνοδεία στο Α' μέρος περιλαμβάνει χτύπημα στο ισχυρό από τα τύμπανα (1-2 παιδιά) και τα ντέφια/τρίγωνα (επίσης από 1-2 παιδιά) στα πρώτα τρία μέτρα με διαφοροποίηση των μεταλλικών οργάνων στο 4^ο μέτρο όπου παίζουν τέταρτα, τα οποία συνεχίζουν να παίζουν με συνεχή τέταρτα και στο ρεφρέν (Β' μέρος). Συστήνεται μια οργανική εκτέλεση όλου του τραγουδιού ή μόνο του Α' μέρους ως εισαγωγή και στη συνέχεια ως ενδιαμέσο ανάμεσα στις τρεις στροφές. Ο αριθμός των παιδιών που λαμβάνουν μέρος ως μέλη της ορχήστρας, στις μέχρι τώρα εκτελέσεις του τραγουδιού από παιδιά είτε απλά ως τραγούδι είτε ως μέρος μουσικού παραμυθιού ή παράστασης, συνήθως δεν ξεπερνά το $\frac{1}{3}$ του συνολικού αριθμού τους και τα υπόλοιπα αποτελούν τη χορωδία ή αναλαμβάνουν τους θεατρικούς ρόλους. Μεταξύ της πληθώρας των δυνατών δραστηριοτήτων στο πλαίσιο της διδασκαλίας του συγκεκριμένου

τραγουδιού, αξίζει να επισημάνουμε την ηχογράφιση της δικής τους εκτέλεσης και τη συσχέτισή της με την ακρόαση του ηχογραφήματος που υπάρχει διαθέσιμο (Θεοδωρίδης, 2006γ, ηχογράφημα 19 και 20) καθώς και του ομώνυμου έργου του Tchaikovsky (βλ. Γκανά et al. 1998).

Το Τραγούδι της Ωραίας Κοιμωμένης

Για ορχήστρα, χορωδία και κίνηση!

τρίφωνο άρπισμα ρε, Σι ύφεση, παύση, κορόνα, επανάληψη, βόλτα, 3/4

Στίχοι: Νίκου Θεοδωρίδη

Μουσική: Νίκου Θεοδωρίδη

$\text{♩} = 90$

φωνή/μτλ.

μετάλλ.

μπάσ. ξλφ

τύμπ/ντέ-τρ

1. 2.

Σου χα-ρί-σα - νε μ'ευ-χέξ, γέ-λιο γλύ-κα ο-μορ-φιά μου σι κιά. Να
Οι νε-ράι-δες οι νο-νέξ, χά-ρη να 'χεις

6 1. 2.

ζεις, να ζεις, να ζεις ο-νει-ρι-κά Να κά. Να ζεις.
ζεις, να ζεις, να ζεις βα-σι-λι

2. Κι αν το τσίμπημα πονά
φταίει η κακιά στιγμή,
Εκατό χρόνια μετά
να νικάς τη μοναξιά.
Να ζεις.....με υπομονή
Να ζεις.....με προσμονή
Να ζεις!

3. Ξύπνησε σαν Ανοιξη
ωραία κοιμωμένη μου.
Απ'τον ύπνο στη ζωή,
ακριβό το ταίρι σου
Να ζεις.....ονειρικά
Να ζεις.....βασίλικά.
Να ζεις!

Παράδειγμα 2. Το έντεκα/ Τι ήθελα και σ' αγαπούσα

Το Έντεκα (Τι ήθελα και σ' αγαπούσα)

Δ. Μακεδονίας, Αντικριστός
 Ενορχήστρωση: Νίκος Θεοδωρίδης

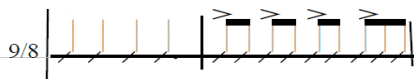
Score for the song "Το Έντεκα" (The Eleven), featuring a Voice and a Percussion ensemble.

Voice: The melody is in 8/8 time, with lyrics in Greek. The first line of music is marked with a C (C major) and the second line with a G (G major). The lyrics are: "Τι 'θε-λα και σ'α - γα-πού-σα και δεν κά - θο - μαν κα - λά".

Percussion Ensemble: The ensemble includes Tuba (Tb), Euphonium (Eup), Trombone (Tbn), Double Bass (Db), Clavichord (Clv), and Vibraphone (Vib). The percussion parts are marked with a 5 (5/8 time) and a 9 (9/8 time). The first line of music is marked with a C (C major) and the second line with a G (G major). The lyrics are: "πή-ρα ζά - λη στο κε - φά - λι δυο μα-χαί - ρια στην καρ-διά".

Instrumentation: The percussion ensemble includes Tuba (Tb), Euphonium (Eup), Trombone (Tbn), Double Bass (Db), Clavichord (Clv), and Vibraphone (Vib). The percussion parts are marked with a 5 (5/8 time) and a 9 (9/8 time). The first line of music is marked with a C (C major) and the second line with a G (G major). The lyrics are: "Πό-δι πό-δι πά-νω οπ και το μαντή-λι μου κου-νά-ω πό-δι πό-δι πά-νω οπ και και σας χαι-ρε-τώ".

Lyrics: The lyrics are in Greek and are written in a stylized font. The first line of lyrics is: "Τι 'θε-λα και σ'α - γα-πού-σα και δεν κά - θο - μαν κα - λά". The second line of lyrics is: "πή-ρα ζά - λη στο κε - φά - λι δυο μα-χαί - ρια στην καρ-διά". The third line of lyrics is: "Πό-δι πό-δι πά-νω οπ και το μαντή-λι μου κου-νά-ω πό-δι πό-δι πά-νω οπ και και σας χαι-ρε-τώ".

1. Πόδι, πόδι, πόδι στο-οπ και- Το μαντήλι μου κουνάω
Πόδι, πόδι, πόδι στο-οπ και- Και σας χαιρετώ (2)
2. Σε ζευγάρια πάμε στοπ/οπ...
3. Πέρα-δώθε, πάμε στοπ ...
4. Γύρω-γύρω, πάμε στοπ, κοκ.

Η ενορχήστρωση του παραδοσιακού τραγουδιού *Το έντεκα*, γνωστό ως *Τι ήθελα και σ' αγαπούσα*, προορίζεται για ορχήστρες παιδιών μεγάλων τάξεων του δημοτικού καθώς και για μαθητές γυμνασίου ή λυκείου. Δίνει έμφαση στο ρυθμικό στοιχείο του τραγουδιού όπως υπαγορεύεται από το μέτρο 9/8 (2+2+2+3), τον εύθυμο χαρακτήρα της μελωδίας και τον περιπαικτικό των στίχων. Η επιλογή των ρυθμικών κρουστών συνδυάζει το παραδοσιακό ύφος (χρησιμοποιώντας τουμπιλέκια και νταούλι) που συνυπάρχει με τα μουσικοπαιδαγωγικά στοιχεία (χρησιμοποιώντας ξυλάκια/κλάβες ή το μεταλλόφωνο). Προτείνεται στον εκπαιδευτικό να αποφασίσει κατά βούληση το σημείο εισόδου των διαφορετικών ομάδων ρυθμικών οργάνων. Το οργανικό μέρος, πλην της εισαγωγής και των ενδιάμεσων παρουσιάζεται εδώ και για μια διαφορετική χρήση. Αναφερόμαστε στην πρόσθεση νέων στίχων με σκοπό την καθοδήγηση των παιδιών για μια απλοποιημένη εκμάθηση των βασικών χορευτικών βημάτων του αντικριστού χορού. Τέλος, η προτεινόμενη μελωδική συνοδεία για μεταλλόφωνα βασίζεται σε δίδωνες συνήχησης πάνω στις συγχορδίες του τραγουδιού.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραδείγματα ενορχήστρωσης οι εκπαιδευτικοί καλούνται να διαμορφώσουν μόνοι ή με τα παιδιά τις δικές τους εκδοχές ενορχήστρωσης κατά την επεξεργασία ή παρουσίαση των τραγουδιών αυτών ή να κινηθούν ανάλογα επιλέγοντας άλλα τραγούδια από το ψηφιακό μουσικό ανθολόγιο Ευτέρπη ή από το δικό τους ρεπερτόριο. Εναπόκειται στους εκπαιδευτικούς να αξιοποιήσουν τις ενορχηστρωτικές προτάσεις αλλά και τις γενικότερες πληροφορίες και τις διδακτικές προτάσεις που συνοδεύουν κάθε τραγούδι του προγράμματος ώστε να βοηθηθούν στο σχεδιασμό και την εφαρμογή δημιουργικών και ελκυστικών μαθημάτων- συναντήσεων ή παρουσιάσεων με τα μουσικά σύνολα στο σχολείο ή εκτός.

Βιβλιογραφία

- Ανδρούτσος, Π. (1995). *Μουσική Παιδαγωγική - Μέθοδοι διδασκαλίας της μουσικής, παρουσίαση και κριτική θεώρηση των Μεθόδων Orff και Dalcroze*. Αθήνα: Νικολαΐδης.
- Αντωνανάκης, Δ. Θ. (1996). *Carl Orff: 1895-1982*. Ηράκλειο: Orfefs.
- Baltagi, I. (2011). *Let's Read & Write Music*. Beirut: Lebanese Kodaly Society.
- Barrs, K. (1994). *Music Works. Music Education in the classroom with children from five to nine years*. Twickenham: Belair Publications Limited.
- Γκανά, Γ., Ζησοπούλου, Ε., Θεοδωρίδης, Ν., Καραχάλιου, Κ., Κοκκίδου, Μ., & Χατζηκαμάρη, Π., (Καλλιτεχνική παιδαγωγική ομάδα "Ελάτε να παίξουμε"). (1998). *Δέκα δημιουργικά βήματα για μια σχολική παράσταση*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών, ΦΕΚ, Αρ. Φύλλου 1366 τ. Β΄ 18-10-2001 (Άρθρο 2, σσ.32-369, Εισαγωγή) και στο http://www.pi-schools.gr/download/programs/depps/13deppsaps_Mousikis.pdf
- ΔΕΠΠΣ, ΦΕΚ, Αρ. Φύλλου 1376 τ. Β΄ 18-10-2001, Άρθρο 6:1625 (σελ. 1623 έως 1783).
- Elliot, D. (2007). Μια απάντηση στον Δρ. Jere Humphreys (μτφρ. Ε. Σίμου). *Μουσικοπαιδαγωγικά*, 4, 89-90.
- Εγκυκλοπαίδεια Παγκόσμιας Μουσικής (1993). Αθήνα: Αλκυών.
- Gordon, E. (2006). *Primary Measures of Music Audiation* (μτφρ. Λ. Στάμου) Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
- Green, L. (2014). *Άκουσε και παίξε!* (μτφρ. & επιμ. Ζ. Διονυσίου & Μ. Κοκκίδου). Αθήνα: Fagotto books.
- Humphreys, J. (2007). Οι απόψεις του Πλάτωνα για τους τρεις τρόπους της Μουσικής Εκπαιδευτικής Πράξης: Σύνθεση, εκτέλεση και ακρόαση. *Μουσικοπαιδαγωγικά*, 4, 89-90.
- Θεοδωρίδης, Ν. (2006γ'). *Τραγουδοπαιχνίδια για φίλους μουσικόφιλους 4 ετών και άνω* (βιβλίο με cd). Θεσσαλονίκη: Αυτοέκδοση.
- Θεοδωρίδης, Ν. (2012). Εισαγωγικά για τα μουσικά παιχνίδια ή τις μουσικοκριτικές-θεατρικές παραστάσεις. *Μουσική Εκπαίδευση*, 22, 7-8.
- Θεοδωρίδης, Ν. (2012). Η Ωραία Κοιμωμένη. Ενδεικτικές προτάσεις για το ανέβασμα της με τη μορφή του μουσικού παραμυθιού. *Μουσική Εκπαίδευση*, 22, 8-18.
- Θεοδωρίδης, Ν. (2015). *Σημειώσεις για το μάθημα Παιδικό τραγούδι και Τραγουδοπαραμύθι*. Θεσσαλονίκη: ΤΕΠΑΕ, ΑΠΘ.
- Καραδήμου-Λιάτσου, Π. (2003). *Η μουσικοπαιδαγωγική τον 20ό αιώνα: Οι σημαντικότερες απόψεις για την Προσχολική Ηλικία*. Αθήνα: Edition Orpheus.

- Κοκκίδου, Μ. (2014). *Η εμφύγωση στη διδασκαλία- μάθηση: Το σχολείο της χαράς και της καρδιάς*. Αθήνα: Fagotto books.
- Μακροπούλου, Ε., & Βαρελάς, Δ. (2005). *Τραγουδώντας λέξεις: Από την θεωρία στην ... τάξη*. Αθήνα: Fagotto books.
- Ματσαγγούρας, Η. (2000). *Ομαδοσυνεργατική Διδασκαλία*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Πατσαντσόπουλος, Κ., & Μαγαλιού, Μ. (2004). Μία πρόταση για τη Μουσική Αγωγή στην προσχολική και πρωτοσχολική ηλικία, βασισμένη στα κυριότερα μοντέλα διδασκαλίας της Μουσικής (Orff, Kodály, Dalcroze, Suzuki) προσαρμοσμένη στα δεδομένα της σύγχρονης ελληνικής προσχολικής και πρωτοσχολικής εκπαίδευσης, *Πρακτικά 4ου συνεδρίου της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση*. Λαμία: Ε.Ε.Μ.Ε.
- Orff, C., & Keetman, G. (1982). *Music for children: based to Musik für Kinder / Carl Orff and Gunild Keetman*. New York: Schott Music Corp.
- Περακάκη, Ε. (2008). *Σχεδιάζοντας το σχολικό μάθημα της μουσικής*. Αθήνα: Fagotto books.
- Peery, M. (1993). Music in Early Childhood Education. In Spodek, B. (Ed.), *Handbook of Research on the Education of Young Children*, (pp. 207-224). New York: McMillan.
- Regelski, T.A. (1998). The Aristotelian bases of praxis for music and music education as praxis. *Philosophy of Music Education Review*, 6:22-59.
- Regner, H. (1988). *Ας μάθουμε να αγαπάμε τη μουσική*. (μτφρ. Κ. Σαρροπούλου). Αθήνα: Dian books.
- Στάμου, Α. Ν. (2012). *Μια ανθρωπιστική προσέγγιση στη διδασκαλία της μουσικής: Η φιλοσοφία και η πράξη της μεθόδου Suzuki*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
- Τσαφταρίδης, Ν. (1997). *Μουσική Κίνηση Λόγος*. Αθήνα: Νήσος.
- Χαραλάμπους, Ν. & Γεώργας, Δ. (1995). Συνεργατική μάθηση, σχολική ικανότητα και επίδοση. *Ψυχολογία*, 2(2), 146-164.

Δισκογραφία-Βίντεο

- Tchaikovsky, P. I. (1991), CD: Sleeping Beauty Op. 66, excerpts, part 2: As d' action-andante. Ljubljana Radio Symphony/ Laurenc Siegel, 1991.
- Tchaikovsky Sleeping beauty, το οργανικό κομμάτι του ύπνου από την Ωραία κοιμωμένη του Τσαϊκόφσκι, στο σημείο 20'.12", στο:
<http://www.youtube.com/watch?v=a1mGxrHpr5s>

Διαδικτυακή /ηλεκτρονική βιβλιογραφία

- Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών Μουσικής, ΦΕΚ 303B/13-03-2003 και ΦΕΚ 304B/13-03-2003, στο:
http://www.pi-schools.gr/download/programs/depps/13deppsaps_Mousikis.pdf

Χαρατσή, Α. Ερευνητική εργασία μαθητών Α΄ Λυκείου του Μουσικού Λυκείου Παλλήνης. Υπεύθυνη καθηγήτρια: Λιάνα Χαρατσή. Σχολικό έτος 2012-2013. Ανακτήθηκε 28/1/2015, από το:

<http://lyk-mous-pallin.att.sch.gr/00/lykeio/sinolo.pdf>

<http://www.lexigram.gr/>

<http://dictionary.reference.com/browse/orchestra>

http://nefeli.lib.teicrete.gr/browse/sefe/mta/2009/KatsanisAlexandros/attached-document/Katsanis_Alexandros.pdf

Ψηφιακό ανθολόγιο Ευτέρπη στο: <http://euterpe.mmb.org.gr/euterpe/>

Ιστοσελίδα: <http://media.ekt.gr/imerida-efterpi-ena-psifiako-mousiko-anthologio-gia-to-tragoudi-sto-sxoleio/>

Ο Νίκος Θεοδωρίδης δραστηριοποιείται στο χώρο της μουσικοπαιδαγωγικής με έμφαση στην προσχολική και πρωτοσχολική ηλικία από το 1987. Είναι διδάκτωρ Μουσικής Παιδαγωγικής και ερευνητής στο πεδίο της αποτελεσματικότητας της μουσικοπαιδαγωγικής εκπαίδευσης και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών καθώς και της οργάνωσης προγραμμάτων για παιδιά. Από το 2012 ανήκει στο Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό (ΕΕΠ, βαθμίδα Β) του ΤΕΠΑΕ του ΑΠΘ, ενώ έχει διδάξει στην Παιδαγωγική Σχολή του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας από 1993 έως το 2011 και επίσης ως επιμορφωτής στα ΠΕΚ, στην Εξομοίωση, στο Διδασκαλείο κ.α. Έχει δημοσιεύσει βιβλία με cd και άρθρα μουσικοπαιδαγωγικού περιεχομένου. Έχει συνθέσει παιδικά τραγούδια για θέατρο και για μουσικοπαιδαγωγικές εφαρμογές. Επιμελήθηκε και πήρε μέρος σε παραστάσεις μουσικού θεάτρου και εμψύχωσης για όλες τις ηλικίες με χαρακτήρα μουσικοπαιδαγωγικό, διαπολιτισμικό και επικοινωνιακό. Υπήρξε μέλος οργανωτικών επιτροπών και εισηγητής σε συνέδρια και ημερίδες. Είναι ιδρυτικό μέλος της καλλιτεχνικής – παιδαγωγικής ομάδας ΕΛΑΤΕ ΝΑ ΠΑΙΞΟΥΜΕ, της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση (Ε.Ε.Μ.Ε.) όπου διετέλεσε μέλος του ΔΣ επί τρεις θητείες και, τέλος, ιδρυτικό μέλος και πρόεδρος της ΑΜΚΕ Εργαστήρι Κρουστών-Μουσικό Παιχνιδοθέαμα ΚΡΟΥΣΤΟΦΩΝΟ, στο οποίο είναι επιστημονικά υπεύθυνος των μουσικοπαιδαγωγικών δράσεων και εκ των συντονιστών της παιδικής σκηνής («Μουσικό Παιχνιδοθέαμα»).

Music groups in the classroom: tips and tricks (suggestions) based on songs from the Digital Music Anthology *Euterpe*

Nikos Theodoridis

The purpose of the present paper is to provide some useful tips and tricks for the creation of music groups in the classroom in general education. With the use of Orff instruments we suggest simple orchestrations and accompaniments that can be easily performed by children's ensembles. The selected songs are from the Digital Music Anthology *Euterpe*, a project that has been financed by ISME and the Gilson foundation and developed by the collaboration of the Greek Society for Music Education (G.S.M.E.) and the Music Library of Greece “Lillian Voudouri” of the Friends of Music Society.

Nikos Theodoridis (PhD in music education) is a graduate of the Department of Kindergarten Education and the Economy Department of the Aristotle University of Thessaloniki. He teaches Music and Music Education in the School of Early Childhood Education of the Aristotle University of Thessaloniki. He has taught Music and Music education in the School of Education of the University of West Macedonia. He has also worked in kindergartens and primary schools as well as in teachers' education programs and has held respective seminars. He has composed a lot of children songs. He has created a music curriculum for preschool and is the author of a book and co-author of two books, as a member of the Artistic-Pedagogic Group “Elate na Paiksoume”. He is a founding member of the GSME, where he has been member of the Board of Directors (2009-2012), and of Kroustophono, a Percussion Workshop, where he plans its productions, participates in performances, and teaches classes.